

Ս Փ Յ Ո Ւ Ռ Ք Ո Ւ Մ

ՏՊԱԿՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵՆ

Երկուշաբթի, 10 օգոստոս, ժամը 13.30-ին, Մոսկվային օդանավով Բուքրեշ ժամանեց Ռուսական թեմի առաջնորդ գերաշնորհ Ս. Վազգեն եպիսկոպոս, վերադառնալով էջմիածնին: Հաջորդ օր երեքշաբթի երեկոյան, Վազգեն սրբազան ընդարձակ զեկույց մը ներկայացուց եկեղեցական ազգային իշխանություններու և կաղմակերպությանց ներկայացուցիչներու առաջ, իր Սովետական Հայաստան և էջմիածին կատարած ճանապարհորդության և աշխատանքներու կապակցությամբ:

«Ստեփան Շահումյան» Մշակույթի տան հրավերով Ս. Վազգեն սրբազան, հինգշաբթի 14 օգոստոսի երեկոյան, խոսուն բազմութեան մը ներկայութեան, ավելի քան ժամ մը տևող դասախոսութեան ընթացքին վառ գույներով և ոգևորութեամբ պատմեց մեր Մայր Հայրենիքին՝ Սովետական Հայաստանի այսօրվան ծաղկյալ վիճակի և նորանոր հաջողություններու մասին, կյանքի բոլոր մարզերուն մեջ:

Դասախոսութեան բացումը կատարեց Հայ մշակույթի տան նախագահ դոկտ. Գր. Բամպուխչյան, ուրախութեամբ ողջունելով Ռուսական թեմի առաջնորդի վերադարձը Մայր Հայրենիքին, որ, բոլոր Սփյուռքի հայության կյանքի և ներշնչման աղբյուրն է եղած ու պիտի մնա միշտ:

Խոսք առնելով Ս. Վազգեն սրբազան, ըսավ.

«Միտոս լեցուն հայրենական անուշ հուզելով ձեզ կրեքեմ բոլորիդ խանդավառ ողջուններ մեր Սովետական Մայր Հայրենիքին և օրհնությունը հայրապետական Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսի:

Վերստին երջանկությունը ունեցա այցելելու մեր Մայր Հայրենիքը ու Մայր Աթոռ Ս. էջմիածինը և տեսնելու մեր վերածնած ու ծաղկյալ Հայրենիքի պայծառ դեմքը:

էջմիածին, մասնակցեցա աշխատանքներու և խորհրդակցություններու, մեր Եկեղեցվո հետ կապված խնդիրներու առնչությամբ: Հինգ անգամ սուրբ պատարագ մատուցանեցի Մայր Տաճարի և Երևանի եկեղեցիներու մեջ:

Մեծ ուրախություն է ինձ համար ավետել ձեզ թե՛ մեր ալեգարդ Վեհափառ Հայրապետը, իր 85 տարիներու բեռան տակ, քաջառողջ է և առույգ, կորովի ու լավատես, աննկուն իր հավատքին մեջ դեպի Հայաստանյայց Եկեղեցվո ու հայ ժողովրդի ոսկի ապագան:

Աղոթող է մանավանդ ի ափյուռա աշխարհի ապրող մեր ժողովուրդի զավակներուն պահպանման, բարօրության և խաղաղության համար:

Ամենայն Հայոց Հայրապետի ծրագիրն ու իղձն է, որ Մերձավոր Արևելք ուղևորվելով մեր հավատացյալ ժողովուրդին տանիմ հայրապետական օրհնություններու հետ միատեղ՝ սիրտ և խաղաղության խոսքը Հայաստանյայց Եկեղեցվո միասնականության, առաջնորդված՝ վերածնած Մայր Հայրենիքի լույս գաղափարներով:

Մայիս 15-ին, օդանավով Մոսկվա ժամանելով, երեք օր հետո իմ ճանապարհս դեպի Երևան շարունակեցի շոգեկառքով, որ օտարված է ամեն հարմարություններով, չորս օրերու ճամբան, ըստ կարելիվոյն հանգստավետ դարձնելու համար:

Եվ իրոք այդ չորս օրերը անցան հանգիստ ու հաճելի: Իմ վագոնին մեջ որպես ուղեկից ունեցա մեր երկրի լավագույն գի-

տական աշխատողներին՝ պրոֆ. — դոկտ. Արաքսի Բաբայան (քիմիկոս), պրոֆ. Գեորգյան՝ Լենինականի Մանկավարժական ինստիտուտի տնօրենը, շինարարության գծով աշխատող անվանի ինժեներներու խումբ մը, իրենց գլուխը ունենալով ինժեներ Լևոն Երվենկյանը, և ուրիշներ:

Ավելորդ է ըսել, թե անմիջապես մեր մեջ մտերմական հարաբերություններ ստեղծվեցան հետզհետե աճող խանդավառությամբ: Սա ինձ համար անմոռանալի դրացիություն մը եղավ մինչև Երևան:

Երբ շոգեկարքը կմոտենար Երևանին, մեր ձայնապիլուր սկսավ երգել ցնծագին և հաղթական՝ «Գարուն Երևան, սիրտն Երևան»:

Ահա և Երևանը 1953-ին: Նորանոր բազմաթիվ կառուցումներ կտեսնեմ, կատարված վերջին երկու տարիներու ընթացքին: Ասֆալտապատ նոր շոսե մը Զանգուի ափին Մանկական երկաթգծին դեպի Արդնի տանող, հռչակավոր ծածկված շուկա, Ֆիլհարմոնիայի դահլիճը, զմայլելի կերպով հորինված ու լուսավորված, և այլն և այլն:

Հրաշալի է Բաղրամյան պողոտան, որ կրթորձարան դեպի Արաբկիր: Հարյուրավոր նոր շենքեր՝ գիտական, մշակութային կամ պետական հաստատություններ ու բնակելի շենքեր, բոլորը գունավոր տուֆով շինված մեկը մյուսեն տարբերվող գույներով ու ձևերով, մեկը մյուսեն գեղեցիկ:

Բաղրամյան պողոտային անցնելով, կխորհիս թե ճարտարապետական ցուցահանդես մըն է որ կայցելես: Ամեն մեկ նոր շինություն ճարտարապետական գլուխ մըն է: Ամեն մեկը՝ նոր և հաջող համադրություն մը՝ հայկական հին ճարտարապետական ոճի և սովետական նորագույն կառուցողական ըմբռնումներու:

Ի պատիվ իրենց, Սովետական Հայաստանի ճարտարապետները լավագույն կերպով կրցած են լուծել ազգային հին ոճը նորագույն գաղափարներու հետ ներդաշնակորելու խնդիրները: Ինչպես մեր հին շրջաններուն, այսօր ալ հայ ճարտարապետության մեջ գեղեցիկի գաղափարը կիրականանա՝ ալյազանության (անկրկնելիության) մեջ ներդաշնակության սկզբունքով:

Երևանի հոյակապ կառուցումներին մին պիտի դառնա մատենադարան-ձեռագրատուն շենքը, որ ավարտելու վրա է: Կկառուցվի բազալտ քարի և իր մուգին գետնոված պիտի ըլլան մեր հին մեծ մատենագիրներու և գիտնականներու ինը արձանները, որոնց շարքին՝ Սահակ Պարթևը, Մեսրոպ Մաշտո-

ցը, Մովսես Խորենացին, Անանիա Շիրակացին, Մխիթար Հերացին և ուրիշներ: Իմ այնտեղ եղած ատեն, մրցութային մասնակցող բանդակագործները սրատրաստած էին արդեն այս արձաններու մակերեսները, պետական հանձնաժողովին ներկայացնելու համար իրենց գործերը:

Այս անգամ առիթը ունեցա տեսնելու Սևանի ստորերկրյա հիդրոկայանը, որ կգտնվի Սևանա լճի ափին: Լիֆտով իջանք և տեսանք սովետական տեխնիկայի այդ հրաշալիքը: Հնդարձակ սրահներու մեջ դիտելով հսկա մեքենաներ — տուրբիններ, զննորատուներ, տրանսֆորմատորներ, խողովակներ և հազարավանկ այլևայլ մեքենական կազմվածքներ փշեր ու ցերեկ անդադար շարժման մեջ են և առապելական վիշապի նման գետնին տակեն կխմեն Սևանա լիճի ջրաբերը:

Այդ ջուրի զանգվածը շարժման մեջ դնելն հեշտ տուրբիններն ու քննորատուները, որով ծնունդ կառնի էլեկտրական հոսանքը, իր փոթորկահույզ ճամբան կշարունակե լեռան տակեն, և դուրս գալով լույս աշխարհի վազը կշարունակե Զանգուի գետի հունով:

Սևանգէսի այս հսկայական և բարդ մեքենաները կաշխատին ավտոմատ կերպով, առանց մարդկային ձեռքի միջամտության: Ամբողջ հիդրոկայանին մեջ միայն 2—3 մարդիկ տեսանք, մեքենաներու կեդրոնական սրահին մեջ, որոնք հարյուրավոր տեսակ ժամացույցներու առջև կանգնած կհետևին սլաքներու ցուցմունքներուն, արձանագրելու համար ջուրին քանակը, հոսանքին ուժը և այլն:

Սևանեն մինչև Երևան, Զանգուի ափին, կառուցված են արդեն 4 հիդրոկայաններ: Պիտի կառուցվին ևս 4 նման հիդրոկայաններ, մեր երկրին պիտի տան առատ լույս, ջերմություն և շարժիչ ուժ, ու միաժամանակ պիտի ոռոգվին հարյուր հազարավոր հեկտար հողեր:

Այցելեցինք նաև Գյումրի գէտը: Այստեղ, Զանգուի ջուրերը բերված են լեռան մը կատարը, և 4 հսկայական խողովակներով կիջեցվին հիդրոկայան:

Ջուրի այս հսկա զանգվածը, բարձրությամբ և քանակով, հոսանքի ուժով մը շարժման մեջ կդնե կայանին տուրբինները՝ ծնունդ տալով էլեկտրական էներգիայի: Այս ջուրը էլեկտրական հոսանքի մեջ կմտնե և իր փրփրալի վազը կշարունակե դեպի Երևան:

Սրբազան հայրը ապա մանրամասնորեն պատմեց մեր հայրենադարձ հայրենակիցներու բարգաձիված ու երջանիկ կյանքի մասին, ընդգծելով հատկապես փայլուն հաջողությունները երիտասարդ սերունդին և ուսանողության: Այս խոստովանալից երիտասարդ մտավորականության մեջ, իրենց ձեռք բերած գիտական կոչումներով և աշխատանքի արդյունքներով, առաջին շարքին վրա կգտնվին Գեորգ Տիրացյանը և Սուրեն Քոլանջյանը պատմագիտության մեջ, Տիգրան և Մասիս Մանուկյան եղբայրները, Կյոթակ Աթանասյանը, Հակոբ Առաքելյանը որպես ուսուցիչներ ֆրանսերեն և սպաներեն լեզվի, Անահիտ Աթանասյան, Թորոմանյան, Գալաթյան Բ. և Գարիպյան գեղարվեստի գծով, Վահե Դանիելյան, Հակոբ Պարտիզպանյան, Սամսոն Պողոսյան որպես ինժեներներ, Հարություն Հակոբյան, Արամ Հովակիմյան՝ սպորտի չեմպիոնական տիտղոսներով և շատ ուրիշներ:

Սրբազան հայրը իր խոսքերը վերջացուց, բսելով. «Հայրենադարձ երիտասարդի մը փայլուն հաջողությունը առանձնապես հուշում և ուրախություն պատճառեց ինձ: Մոսկվայի հռչակավոր «Կոլոննի սալ» մեջ, անվանի ուսա արվեստագետներու շարքին,

երգեց նաև Բեյրութին հայրենադարձ, Մոսկվայի կոնսերվատորիայի 3-րդ կուրսի ուսանող Լևոն Կեօղլանյանը: Համերգին ծանուցողը երկու խոսքով ներկայացուց ներկա գտնվող ուսա մտավորական ունկնդիրներուն՝ տաղանդավոր հայ երգիչը, շեշտելով թե Լևոնը Բյուրքիո մեջ հարածված ժողովուրդի մը զավակ, ապաստան գտնելով Լիբանանի մեջ, հազիվ կարողացած է իր ապրուստը ճարել բանվորությամբ, բայց 1947-ին Մայր Հայրենիք գալով գտած է լավագույն պայմաններ՝ ուսանելու և իր ընտանուր տաղանդը արժեքավորելու: Եվ իրոք երիտասարդ հայ երգիչը իր երգերով հմայեց բոլորին և արժանացավ խելահեղ ծափահարություններու:

Լևոն Կեօղլանյանի կյանքի պատմությունը և իր այսօրվան փառքը կխորհրդանշեն հայ ժողովուրդի վերածնունդը և բարգաձիված ու հառաջադեմ կյանքի ընթացքը՝ շնորհիվ ուսա մարդասեր և մեծահոգի ժողովուրդի եղբայրական անվերապա աջակցության և Սովետական իշխանության ստեղծած օգտաշատ պայմաններուն:

(Բուխարեստ, «ՆՈՐ ԿՅԱՆՔ», 23 և 30 օգոստոսի 1953 թ.)

ՀԱՅ ԳՆԱԳՈՒԹԸ ԻՍՐԱԵՆԷԼԻ ՄԵՃ

Երուսաղեմի միաբաններեն Բարգեն վարդապետ Ապատյան, որ Պատրիարքարանի ներկայացուցիչն է Իսրայելի մեջ, հետևյալ տեղեկությունները կհաղորդե այդ գաղութի մասին (աշխ. Եկեղեցիքի մեջ):

Իսրայելի մեջ 950 հայեր կապրին, 500 Հայֆայի և շրջականերում, 400 Յաֆայի և շրջականերում և մաս մըն ալ հրեական Երուսաղեմի մեջ: Նախապես Պաղեստինի հայերը բարգաձիվ գաղութ մըն էին (մոտավորապես 5.000 հոգի), մեծ մասը այժմ Հին Երուսաղեմի և Հորդանանի կցված Պաղեստինի մեջ կընակին:

Պատրիարքարանի հաստատությունները ամփոփված են Սիոն լեռան վրա, քաղաքի պարիսպներեն ներս, հոն, ուր առեն մը կանգնած էր Հերովդեսի պալատը: Այստեղ է վանքը, Ս. Հակոբյանց հրաշալի Մայր Տաճարը իր պատմական գանձերով, ժառանգավորաց վարժարանը, դպրոցներ, 500 ուխտավորներու բավելու չափ դարբասները: Պատրիարքարանը ունի նաև բազմալեզվյան տպարան մը, ուր իր պաշտոնաթերթը «Սիոն» կհրատարակվի, և ճոխ մատենադարան մը, որ Երուսաղեմի համալսարանի և Ազգային

մատենադարաններեն ետք երկրորդ տեղը կգրավե: Մատենադարանը կպարունակե 4.000 ձեռագիրներ, մեծ մասը կիլիկյան շրջանեն: Աստուծոյ մեկն է հնագույն երկաթագիր ավետարանը, հավանաբար ութերորդ դարեն:

Մեր Եկեղեցիւն փառքի օրերեն մնացած վեց հայ վանքերեն երեքը Իսրայելի մեջ են. Յաֆայի Ս. Նիկողայոսը, ուր դարերն ի վեր կիջեանին հայ ուխտավորները, Ռամլեի Ս. Գեորգ վորավորին մենաստանը, որ 1927-ի երկրաշարժին կիսավեր եղած ու միայն Եկեղեցին անխախտ մնացած է, և Սիոնի բարձունքին վրա Ս. Փրկչի վանքը, որ Կայսր քահանայապետին տանը տեղավույն վրա շինված է, հոն, ուր մեր Փրկիչը բանտարկվեցավ և ուր Ս. Պետրոս երեք անգամ իր Վարդապետը ուրացավ: Այս վանքը հայ սուրբ տեղաց ամենեն նվիրականներեն մեկն է, որովհետև դարերն ի վեր Երուսաղեմի պատրիարքներուն դամբարանները կպարունակե:

1948-ի կռիվներու ժամանակ չափազանց վնասված է, ճիշտ պատերազմի ճակատին վրա, հին քաղաքի պարիսպեն անմիջապես